

2. Vizsgálja meg a *grammatikai determináció* folyamatát! Állapítsa meg a szó szerkezet fajtáit! Milyen grammatikai determináció-típus jellemzi leginkább a költeményt?

3. Milyen *szemantikai* sajátosság jellemzi a cím-metaforát s a szövegbeli metaforákat?

4. Milyen *asszociációsor* körvonalazható a szemantikai síkon?

A helyes válaszokat, megoldásokat a VII. fejezetben találhatjuk.

A VIII. fejezet – Stíluselemzési példák – címet viseli, és komplex elemzési mintákat tartalmaz. A jegyzet elméleti alapozó fejezeteinek tartalma és szisztemája szerint elemzi végig a választott költeményeket egy következetesen végigvitt logikai rendben.

Az elemzett korpusz kivétel nélkül mind vers, így homogén lehet a vizsgálati módszer is. A prózaszöveg elemzésének még nincsenek olyan hagyományai, körülhatárolható rendje, mint a költeményeknek. Talán ezért sem került ilyen példa a könyvbe.

Meg kell jegyeznünk, hogy a szerző a legújabb szakirodalmat, az utolsó 5-10 év termésének legjavát használta fel az elméleti alapozáshoz, az elemzési gyakorlathoz.

Olyan könyvet vehetünk a kezünkbe, mely jegyzetnek készült, de főiskolai, egyetemi elméleti/gyakorlati tankönyvnek is használható a stilisztika, a stílustan egy szegmentumának a megtanulásához.

Bízást ajánlhatjuk a továbbképzéseken részt vevő pedagógusok számára, de azoknak is, akik e kérdéskörben önszorgalomból, autodidakta módon szeretnének tájékozódni. Dicséri a szerzőt közérthető stílusa és az a segítő szándék, amellyel a terminológiát zárójelbe tett értelmezéssel igyekszik „lefordítani”, így tanulhatóbbá, érthetőbbé teszi a könyv/jegyzetet.

Az ajánlásban olvashatjuk, hogy a jelen könyv folytatása várható, melyben a szintaktikai alakzatokkal is foglalkozik majd a szerző.

Mielőbbi megjelenését várjuk.

A könyv kiadója: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola, Békéscsaba 1996.

DR. HAJZER LAJOS

Janus Pannonius Tudományegyetem

Pécs

Tiszóczy Csaba: Az orosz lágernyelv

LEXIKOLÓGIAI ELEMZÉS ÉS SZÓTÁR

Sajátos műfajú munkával jelentkezett Tiszóczy Csaba, a Janus Pannonius Tudományegyetem Szláv Filológiai Tanszékének adjunktusa, aki a hosszú évtizedek óta tabuként kezelt orosz szociolingvisztika egyik részterületén találta meg a maga igazi kutatási területét, s nem valami egyéb – csupán „karriergarantáló” – partikuláris, divatosnak kikiáltott részterületen, aminek még a tudományos mivolta is megkérdőjelezhető.

A magyarországi tanároknak, filológusoknak (de elsősorban russzistáknak) és fordítóknak szánt – immár évtizedekre visszanyúló kutatási eredményeit felvillantó – munka mindenképpen hézagpótló alkotás mind elméleti, mind gyakorlati (lexikográfiai) vonatkozásban.

A szerző által is említett D. Sz. Lihacsov 1938-ban írt jelentős szociolingvisztikai munkája, „A szaknyelv argó szavai” is csak jóval Sztálin halála (1953.) után – 1964-ben – jelenhetett meg, a „marxizmus bukása” után (vö.: Razvityije grammatyiki i leksziki szovr.russzkovo jazika. M.: 1964., 311-359. lap).

Tiszóczy Csaba munkája a „GULag-lexika” kitűnő jellemzését és leírását adja mind lexikológiai, mind szóképzési, mind egyéb vonatkozásban, ami a kor történetét kutató szakember számára is „enciklopédikus” ismereteket ad. A „homo sapiens” kategóriájából kiűzetett ember ugyanis – elsősorban politikai motivációk miatt – immár a „gyerevo” (= fa) szintjéig süllyedt és degradálódott egy olyan társadalmi rendszerben, amelyben a Berlinig eljutott harcos „jutalma” sokszor a „közbüntényes” társadalmi söpredék értéktelenségéig süllyedt. S az ítélőbírói szerepet a KGB és a hozzá hasonló embergyalázó szervek játszottak olyan szellemóriások fölött is, mint pl. egy Szolzsenyicin...

A 230 lapnyi terjedelmi munka első része az elméleti háttérrel adja (1-82. lap), míg a második rész, a szótár (1-148. lap) a begyűjtött lexika szótári (lexikográfiai) feldolgozását prezentálja az olvasónak. Itt néhány „szócikk” nem apácáknak való olvasmány (nem is nekik készült!): „puncitolvaj” (18. lap); „szopós/nyalós kurva” (2. lap); „lágérkurva” (143. lap) stb., ám a szerző – nagyon helyesen – Baudouin de Courtenay (1845-1929) egyik művére hivatkozva – a nyelvtudományt úgy fogja fel, hogy az a kutatási határait tekintve(!) „nem ismer határokat”, mert még az „obszcén lexika” is a kutatás objektuma lehet mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban.

A szerző az utóbbi években végzett nyelvészeti kutatásaival (lexikológiai, lexikográfiai, derivatológiai stb.) az általa művelt területen lényegében úttörő vállalkozásba kezdett, amelyek eredményeit már konferenciákon, előadások és publikációk formájában is közzétette (Pécs, Szombathely stb.), de a most megjelent munkájában szintézisbe hozott anyaga önálló nyelvészeti diszciplínaként is szerepel az egyetemi tantárgyak között (Az orosz lágernyelv), amely nemcsak kuriozitása miatt népszerű az egyetemi hallgatóság soraiban, illetve a tudományos diákkörben dolgozók számára.

A Nyugatról is nehezen beszerezhető szépirodalmi és elméleti filológiai szakirodalomra épülő munka több mint 600 „lágernyelvi” lexémát és frazeologizmust tartalmaz, amelyek jelentősebb részének a szemantikáját – igényes elemzés és alapos töprengés révén – a szerző tárta fel, akceptálva itt-ott a meglévő poliszéma (többjelentés) pragmatikus meglétét is.

Itt óhajtjuk megjegyezni, hogy a szerző „lexikográfiai kezdeményezése” azért is értékes nálunk, mert egy 1985-ben publikált hasonló kezdeményezés (A nem kodifikált lexika szótára) is az irodalmi műveket célozta meg Ukrajnában kutatási korpuszként, onnan viszont hiányzott a „lágérlexikai tematika”, amely viszont Tiszóczy Csabánál az *egyetlen bázis* (vö.: G. M. Mizserszkaja: O szlovare nyekodificovannoj lekszike hudozsjesztvennoj literaturi. In: Russzkoje jazikoznanyije. Vip. II., Kijev, 1985., 129-136. lap).

A kitűnő szakmai felkészültségű szerző munkája egy újabb – esetleg nyomdai szintű – kiadást is megérdemelne, ahol mellőzni lehetne néhány olyan apróbb „fogyatékossgot”, amelyekkel aztán tovább lehetne emelni eme páratlannak számító hazai kezdeményezés rangjához méltó értékeit (pontosan meg kell jelölni a kiadót, a megjelenés példányszámát, az ISBN számot, a lektorok nevét; a források jegyzéke is lehetne a kiadvány végén stb.).

Mindezek a „pályaszérlől” érkezett megjegyzések azonban semmit sem vonnak le Tiszóczy Csaba Pécssett megjelent munkájának értékeiből, amelyek ilyen formában is szolgálhatják a még pályán maradt általános és középiskolai tanárok továbbképzését éppúgy, mint az oroszból is fordító műfordítók szakmai munkáját.

Tiszóczy Csaba: A orosz lágernyelv. Lexikológiai elemzés és szótár. Pécs, 1995. 230 lap